

Dr hab. Jacek Dworzecki¹
Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie

SYSTEM PREWENCJI KRYMINALNEJ W REPUBLICIE SŁOWACKIEJ. WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI

Streszczenie

Artykuł przedstawia system prewencji kryminalnej funkcjonujący w realiach Republiki Słowackiej. W tekście omówiono m.in. istotę działań profilaktycznych, podejmowanych wobec zjawisk niedostosowania społecznego występujących na terenie Słowacji. Zaprezentowano wszystkie trzy poziomy systemy (krajowy, regionalny, lokalny) oraz przybliżono (w zarysie) „Narodową strategię prewencji kryminalnej na lata 2012-2015”.

Słowa kluczowe: prewencja kryminalna, zapobieganie przestępczości, Republika Słowacka.

CRIME PREVENTION SYSTEM IN THE SLOVAK REPUBLIC. INTRODUCTION TO THE ISSUE

Abstract

This article presents a system of crime prevention functioning in the realities of the Slovak Republic. The text discusses, inter alia, the essence of preventive measures taken against the phenomena of social maladjustment occur-

¹ Dr hab. Jacek Dworzecki – absolwent Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, kierunek wychowanie fizyczne (2004). Doktorat ze stopniem doktora nauk humanistycznych na Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w 2008 r. W 2012 roku habilitował się w Akademii Korpusu Policji w Bratysławie. Dr hab. nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Zainteresowania naukowe: bezpieczeństwo, kryminologia. Liczne publikacje zakresu nauk o bezpieczeństwie, w tym osiem monografii, cztery prace pod redakcją, trzy podręczniki akademickie oraz inne recenzowane opracowania jak artykuły, rozdziały w pracach zwartych itd. – ogółem 143, a także osiem artykułów nierecenzowanych.

Kontakt z Autorem: jacekdworzecki@o2.pl.

ring in Slovakia. All three levels of the system (national, regional, local) are presented and the "National Crime Prevention Strategy 2012-2015" is brought closer (in an outline).

Key words: crime prevention, crime deterrence, the Slovak Republic.

Wstęp

Utrzymywanie bezpieczeństwa publicznego jest jednym z najstarszych zadań publicznych i jest nierozzerwalnie związane z powstawaniem władzy publicznej². W procesie stanowienia prawa, jego stosowania, a nawet w literaturze prawniczej przyjęło się używanie tych określeń jednocześnie, zestawiając je w jeden termin „bezpieczeństwo i porządek publiczny”. Określenia te są na pewno zbliżone, w wielu wypadkach pokrywają się pod względem treści, są trudne do precyzyjnego oddzielenia i mimo wszystko niejednoznaczne³.

Bezpieczeństwo publiczne jest to stan równowagi przejawiający się akceptacją przez ogół społeczeństwa, istniejących predykcji konstytucyjnych i obowiązujących w drodze demokratycznego nadania norm prawnych. Pojęcie to przyjmuje postać stałego balansu społeczno-instytucjonalnego, który wynika z niezakłóconej pracy podmiotów umiejscowionych w strukturach administracji państwowej, samorządowej oraz zlokalizowanych w inicjatywach, podejmowanych wielopłaszczyznowo na rzecz szeroko rozumianego dobra społecznego, stanowiącego gwarancje zachowania przez obywateli należnych im praw⁴.

Jak wskazuje M. Stefański, „...heterogeniczność staje się normą funkcjonowania zależności ruchów społecznych, które obserwujemy nie tylko w Europie, a brak stabilności bezpośrednio wpływa na zagrożenie poczucia bezpieczeństwa w wymiarze mi-

² J. Widacki, *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*, Warszawa – Kraków 1998, s. 17.

³ D. Podleś, *Bezpieczeństwo publiczne*, [w:] B. Wiśniewski, S. Zalewski (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Bielsko-Biała 2006, s. 28.

⁴ J. Dworzecki, *Policja w Polsce. Wybrane zagadnienia*, Kraków 2011, s. 31-32.

kro- i makrospołecznym”⁵. Wszelkie inicjatywy podejmowane na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa publicznego na wszystkich poziomach funkcjonowania każdego nowoczesnego, demokratycznego organizmu państwowego, powinny spotykać się nie tylko z ogólną akceptacją społeczeństwa, ale również – co bardzo istotne – z wymiernym i systemowym wsparciem ze strony instytucji i organizacji rządowych, z najwyższymi władzami państwowymi włącznie.

Istotnym warunkiem skutecznej ochrony bezpieczeństwa publicznego jest sprawność rządu oraz administracji publicznej we wszystkich obszarach życia społecznego⁶. Przedmiotowe opracowanie przedstawia ogólne założenia funkcjonowania systemu prewencji kryminalnej na terenie Republiki Słowackiej. Tekst może posłużyć jako materiał do prac komparatystycznych, analitycznych i diagnostycznych, realizowanych w ramach inicjatyw badawczych skorelowanych z obszarem nauk o bezpieczeństwie⁷.

Istota systemu prewencji kryminalnej na terenie Republiki Słowackiej

Inicjatywy podejmowane na terenie Republiki Słowackiej na rzecz zapobiegania zjawiskom niedostosowania społecznego, nie są współczesnym wytworem aktywności państwowych i samorządowych instytucji, w których obszarze zainteresowania znajdują się wszelkiego rodzaju patologie społeczne. Jeszcze przed 1990 r. podejmowano szereg projektów i przedsięwzięć, mających w swej istocie zapobiegać wszelkim zidentyfikowanym formom zachowań, niezgodnych z powszechnie akceptowanymi i przestrzeganymi normami życia społecznego.

⁵ M. Stefański, *Prewencyjno-edukacyjne działania Policji w systemie bezpieczeństwa publicznego*, Słupsk 2012, s. 15.

⁶ R. Szeremietiew, *Strategia narodowego bezpieczeństwa*, Warszawa 2000, s. 9.

⁷ Obszar wiedzy – nauki społeczne, dziedziny nauki – dziedzina nauk społecznych, dyscypliny naukowe – nauki o bezpieczeństwie. Źródło: Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 179, poz. 1065).

Na najwyższych szczeblach władzy państwowej, podejmowano decyzje o wdrażaniu różnych inicjatyw, przede wszystkim o charakterze organizacyjnym i legislacyjnym, których zadaniem było wdrożenie kompleksowego i skoordynowanego systemu edukacji, w tym społecznie oczekiwanych działań socjalizujących i resocjalizacyjnych, mających na celu wyeliminowanie przyczyn, czynników i warunków umożliwiających zachowania, będące nie do przyjęcia w ówczesnych realiach⁸. Zadania w tym zakresie powierzono instytucjom partycypującym w systemie prawnokarnym, do których należało zaliczyć państwowe formacje mundurowe odpowiedzialne za bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz pozostałe podmioty wchodzące w skład organów ścigania i systemu sądownictwa. Obciążenie ww. podmiotów działaniami na polu profilaktyki społecznej, nie wykluczało aktywności w tym zakresie innych państwowych, samorządowych czy społecznych organizacji⁹.

W podejmowanych działaniach skorelowanych w pewnym stopniu z pojęciem polityki kryminalnej, koncentrowano się przede wszystkim na zapobieganiu i ograniczaniu recydywy, czyli powrotu do przestępstwa osób już karanych, a także faktycznym wzmocnieniu ochrony prawnej i instytucjonalnej dzieci oraz młodzieży, przed wpływem patologii społecznych w postaci np. alkoholizmu czy narkomanii. Władza przeznaczała także znaczącą część sił i środków do ochrony mienia. Przede wszystkim jednak, pod legendą interesu ogólnospołecznego, koncentrowano się na zabezpieczeniu mienia państwowego, jako wiodącej formy własności w owym czasie.

Dokonując analizy krytycznej podejmowanych, bądź pozostających tylko w fazie deklaracji, działań na polu zapobiegania zjawiskom niedostosowania społecznego należy stwierdzić, że w okresie „demokracji ludowej” na terenie Czechosłowacji, ich skuteczność była niewielka. Przede wszystkim nie udało się równomiernie rozłożyć stopnia intensywności, we wdrażanych działaniach i inicjatywach profilaktycznych, do wszystkich zdiagnozowanych

⁸ J. Matis, P. Hamaj, M. Martinská, *Sociológia armády: základy sociológie vojny a armády pre príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky*, Liptovský Mikuláš 2008, s. 27-35.

⁹ J. Bubelini, *Prevencia kriminality*, Bratysława 2001, s. 74.

obszarów życia społecznego, w których zidentyfikowano dysfunkcje. Ponadto wiele nowych, implementowanych do bieżącej doktryny postępowania rozwiązań, miało charakter działań o stricte represyjnym charakterze.

W rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z ujawnionymi patologiami, nie pomogła wszechobecna ideologizacja podejmowanych przez państwo działań, które w myśl partyjnie przyjętych założeń miały doprowadzić do błyskawicznych i spektakularnych efektów, bez względu na poniesione przez społeczeństwo koszty.

Zmiany społeczno-polityczne, które miały miejsce po 1989 r. wpłynęły pejoratywnie na efektywność kontroli przestępczości i to zarówno w zakresie działań represyjnych jak i profilaktycznych. W tym przejściowym okresie transformacji ustrojowej, niedoceniano szczególnie profilaktyki, którą traktowano „po macoszemu”, a wszelkie rozpoczęte wcześniej akcje, kampanie czy programy prewencyjne zarzucono lub kontynuowano bez należytej systematyczności. Nie dziwi więc fakt, że wiele wdrożonych pod koniec lat 80. przedsięwzięć profilaktycznych, nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, a z uwagi na brak w tym okresie funkcjonalnych mechanizmów kontroli i koordynacji pracy prewencyjnej, można było prognozować, że to zagadnienie nadal będzie marginalizowane.

W okresie przemian politycznych, gospodarczych i społecznych po 1989 r., poszczególne podmioty wchodzące w skład słowackich organów ścigania, stopniowo dążyły do porzucenia odpowiedzialności za realizację działań w ramach prewencji kryminalnej¹⁰, a każda nowelizacja obowiązujących je aktów prawnych,

¹⁰ Prewencja kryminalna to profilaktyka i ochrona przed przestępczością. W pojęciu tym mieści się szereg celowych, zaplanowanych i skoordynowanych działań zorientowanych na neutralizację przyczyn przestępczości i zapobieganie zjawiskom niedostosowania społecznego. Ze społecznego i pragmatycznego punktu widzenia, prewencja kryminalna to uzasadnione działania nacechowane celowością i dalekowzrocznością, które dzięki rzetelnemu planowaniu i profesjonalnej koordynacji, przyczyniają się do zwalczania źródeł występowania deliktów. W działaniach tych uczestniczą instytucje państwowe i samorządowe oraz organizacje społeczne, które dzięki doborze odpowiednich form i metod oraz strategii postępowania, zapobiegają potencjalnym zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego, a ponadto mają za zadanie neutralizację wszelkich przejawów zachowań społecznie nieakceptowanych oraz promowanie oczekiwanych postaw obywatelskich i wytwarzanie antykryminogennych warunków społecznego egzy-

skutkowała usuwaniem zapisów dotyczących przyporządkowanych tym instytucjom zadań w zakresie szeroko pojętej profilaktyki. Na przykład z ustawy nr 40 z dn. 24 kwietnia 1974 r.

stencjalizmu. Przy planowaniu przedsięwzięć realizowanych w ramach prewencji kryminalnej, trzeba mieć na uwadze, że przestępczość jest tylko jedną z wielu form patologii społecznych. Zidentyfikowane zjawiska o charakterze socjopatologicznym (określane również mianem dewiacji społecznych), stanowią jeden z najpoważniejszych, współczesnych problemów społecznych. Są one ściśle sprzężone ze społecznym systemem aksjonormatywnym i drobiazgowo reagują na każdą zmianę w życiu publicznym oraz jej konsekwencje. Przy szeroko rozumianych niecyklicznych przemianach struktur i funkcji społecznych, które zazwyczaj są poprzedzone zmianami postaw obywatelskich wobec określonych stanów, dochodzi paralelnie do reorientacji podmiotów tworzących system (np. w zakresie norm moralnych, społecznych i kulturowych) i ich zasymilowania z determinantami zjawisk socjo-patologicznych. Do współcześnie zidentyfikowanych zjawisk niedostosowania społecznego, należy zaliczyć przede wszystkim: celową i świadomą nieobecność uczniów na obowiązkowych zajęciach szkolno-lekcyjnych (wagarowanie), szykanowanie (np. w szkole, w pracy, w instytucjach opiekuńczo-resocjalizacyjnych), mobbing, alkoholizm, narkotyki i inne uzależnienia (np. hazard, palenie), przemoc domowa, agresja, znęcanie się, maltretowanie i zaniedbywanie dzieci, złośliwe i powtarzające się nagabywanie, prześladowanie zagrażające czyjemuś bezpieczeństwu (stalking), prostytutka, pornografia, kuplerstwo, handel ludźmi i handel organami, wykorzystywanie seksualne dzieci (w tym komercyjne), molestowanie seksualne, wandalizm (np. nielegalne graffiti), przemoc na stadionach (np. przestępczość pseudokibiców), zamieszki uliczne, zbiorowe zakłócanie porządku publicznego, przynależność do grup o charakterze ekstremistycznym, sekt religijnych, rasizm, ksenofobia, agresja elektroniczna (cyberprzemoc), wyłudzenie poufnych informacji osobistych (pharming, phishing), samobójstwo, eutanazja, korupcja, klientelizm, inne zjawiska społecznie niebezpieczne (wykroczenia, stanowiące niższą formę świadomego łamania obowiązującego porządku prawnego), przestępczość (w tym formy dzielące ją zgodnie z dyspozycjami Kk. na zbrodnie i występki). Znaczna część patologii jest wzajemnie ze sobą powiązana, poszczególne zjawiska dopełniają się i są od siebie zależne. W dalszej konsekwencji takie konglomeraty prowadzą do naruszania obowiązujących norm prawnych (wykroczenia, przestępstwa) lub wytwarzają warunki do zaistnienia i trwania czynów zabronionych. Pojęciem komplementarnym prewencji kryminalnej jest zagadnienie represji kryminalnej. Represja kryminalna zwalcza stany socjo-patologiczne, wykorzystując w tym celu, dostępne prawnie sankcje i środki karne, które mają na celu uniemożliwienie przygotowania i popełnienia czynu karalnego. Pojęcie to, zawiera w sobie również prawo do ograniczenia praw i wolności obywatelskich, za pośrednictwem kompleksowego systemu (tworzą go policja, prokuratura, sądy) i trybów ścigania sprawców przestępstw (publiczno i prywatnoskargowy). Działania prewencyjne mają za zadanie, wytworzyć możliwości do praworządnego postępowania, zwłaszcza wobec osób z grup szczególnego ryzyka, które są potencjalnymi sprawcami deliktów. Jeżeli inicjatywy prewencyjne i profilaktyczne nie odniosą zamierzonego efektu i dojdzie do złamania obowiązujących norm prawnych, kolejnym etapem będą działania o stricte represyjnym charakterze. Obopólna relacja, przenikanie i uzupełnianie się prewencji oraz represji, prowadzą do zwalczania zjawiska przestępczości w szeroko pojętym interesie społecznym. Źródło: Opracowanie własne.

o Korpusie Bezpieczeństwa Narodowego, nie przeniesiono do nowego aktu prawnego regulującego powstanie Korpusu Policji tj. Ustawy Rady Narodowej Republiki Słowackiej nr 204 z dn. 29 kwietnia 1991 r. o Korpusie Policji Republiki Słowackiej, dyspozycji dotyczących zadań nowej formacji w zakresie prewencji kryminalnej. Dopiero kolejny akt prawny definiujący i precyzujący działalność Korpusu Policji tj. Ustawa Rady Narodowej Republiki Słowackiej nr 171 z dn. 6 czerwca 1993 r. o Korpusie Policji, wskazał w § 2 pkt. 3 na konieczność podejmowania przez tę grupę dyspozycyjną działań profilaktycznych. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku nowych aktów prawnych regulujących działalność słowackich sądów, do których również w początkowym okresie przemian państwowych, nie wprowadzono zapisów o profilaktycznej roli w inicjatywach podejmowanych przez jednostki organizacyjne krajowego wymiaru sprawiedliwości.

Po 1989 r. uwidoczniła się w zachowaniu obywateli, wyraźna tendencja do lekceważenia obowiązującej w kraju legislatywy¹¹. Niestety stan ten, choć już w nieco mniejszym rozmiarze, obserwujemy do dnia dzisiejszego. W pierwszej dekadzie zainicjowanych przemian politycznych, obywatele Republiki Słowackiej w sposób nieadekwatny do obowiązujących w kraju dyspozycji formalno-prawnych, postrzegali problematykę podstawowych praw i wolności człowieka. W skrajnych przypadkach ustrój demokratyczny, w którym źródło władzy stanowi wola większości obywateli, postrzegano jako preludium do zachowań anarchicznych, szczególnie przez osoby ze skłonnościami do popełniania przestępstw. Apatia i bierność społeczeństwa wobec zjawiska przestępczości, przejawiająca się m.in. niechęcią do współpracy z policją oraz innymi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego, była charakterystyczna dla okresu końca XX wieku.

Ponadto inne czynniki endo- i egzogenne warunkowały w tym okresie poziom przestępczości na Słowacji. Do tych pejora-

¹¹ Š. Kočan, *História a budúcnosť inštitútu vyšetrovania v Slovenskej republike*, [w:] J. Viktoriová, J. Blatnický (red.), *Vyšetrovanie – história, súčasnosť a budúcnosť*, Zborník z vedeckej konferencie so zaslanými zahraničnými príspevkami konanej dňa 7 septembra 2012, Bratislava 2012, s. 14-25.

tywnych czynników należy zaliczyć m.in. kumulację problemów natury gospodarczej i socjalnej, spośród których na pierwszy plan wyłoniło się bezrobocie, niespójna i niekonsekwentna polityka legislacyjna państwa, otwarcie granic, problemy ekonomiczne w krajach sąsiednich oraz całkowity brak lub niska jakość mechanizmów i narzędzi kontrolnych, mających na celu realizację – przez uprawnione organy państwowe, inicjatyw weryfikujących legalność zachodzących w trakcie transformacji procesów industrialnych. Zachodzące zmiany z jednej strony determinowały dynamiczne przemiany i rozwój słowackiego społeczeństwa, a z drugiej stanowiły przyczynę gwałtownego wzrostu poziomu przestępczości¹².

Na początku 1989 r. na terenie Republiki Słowackiej odnotowano 46 398 czynów zabronionych, aby po czterech latach intensywnych przemian wskaźniki przestępczości osiągnęły wartość 146 125 deliktów. Jednocześnie wykrywalność przestępstw z poziomu 87,8% w 1989 r. spadła do 36,3% w 1993 r. Konsekwencją gwałtownego wzrostu przestępczości na Słowacji był spadek poczucia bezpieczeństwa u obywateli, co doprowadziło do radykalizacji oczekiwań społecznych, przejawiających się m.in. żądaniem zaostrzenia przez państwo działań represyjnych, poprzez wdrażanie „twardszego” prawa i coraz surowszych sankcji karnych.

W związku z gwałtownym po 1990 r. wzrostem poziomu przestępczości i towarzyszącym temu zjawisku negatywnym przemianom społecznym, ówczesny rząd Republiki Słowackiej podjął działania, polegające na wprowadzeniu w życie zapisów Uchwały nr 984 z dnia 22 grudnia 1992 r. dotyczącej programu zwalczania przestępczości i wdrożenia inicjatyw profilaktycznych na rzecz poprawy bezpieczeństwa publicznego w państwie. Powstrzymanie tendencji rosnących i stopniową redukcję poziomu przestępczości, uznano za jeden z podstawowych elementów niezbędnych dla ustabilizowania się sytuacji społecznej i dalszego rozwoju państwa.

¹² J. Viktoriová, *Právne a etické aspekty vyšetrovania*, [w:] J. Viktoriová, J. Blatnický (red.), *Vyšetrovanie – história, súčasnosť a budúcnosť*, Zborník z vedeckej konferencie so zaslanými zahraničnými príspevkami konanej dňa 7 septembra 2012, Bratislava 2012, s. 7-13.

Zawarty w ww. akcie woli organu państwowego program, koncentrował się na czterech podstawowych obszarach, tj.:

- wytworzeniu niezbędnych warunków, sprzyjających zapobieganiu dalszemu wzrostowi przestępczości i skuteczniejszej walki z tym zjawiskiem;
- stworzeniu warunków do lepszej koordynacji, konsolidacji oraz planowania działań mających na celu zwalczanie przestępczości;
- opracowaniu spójnej koncepcji zapobiegania przestępczości i wprowadzenia jej w życie;
- organizowanie i wspieranie badań nad przestępczością, w tym poszukiwanie efektywnych form jej zapobiegania, dążenie do zaktywizowania społeczeństwa na rzecz działań profilaktycznych oraz pozyskiwanie środków masowego przekazu, instytucji, organów i podmiotów opiniotwórczych do pomocy we wdrażanych inicjatywach prewencyjnych.

W oparciu o założenia ujęte w powyższym programie, powołano Radę Rządu Republiki Słowackiej ds. Prewencji Kryminalnej oraz uchwalono jej statut¹³, który jednoznacznie orientował działalność tego organu decyzyjnego na obszar zapobiegania i przeciwdziałania występowaniu zjawisk niedostosowania społecznego na Słowacji. Jednocześnie powołano do życia komisję Rady, przy której ukonstytuowały się cztery grupy eksperckie, zajmujące się problematyką narkomanii, prania brudnych pieniędzy, zapobiegania występowaniu patologii społecznych w zachowaniach dzieci i młodzieży oraz przeciwdziałania przestępczości popełnianej przez Romów.

Dynamiczny rozwój przestępczości po 1993 r. zwłaszcza w sferze gospodarczej i sektorze finansowym, podyktowały konieczność zdefiniowania nowych obszarów, w których należało podjąć natychmiastowe działania prewencyjne, na drodze ku tworzeniu zdrowego, demokratycznego i praworządnego organizmu państwowego.

Transformacja ekonomiczna kraju, w tym przekształcenia własnościowe majątku należącego do skarbu państwa i demokra-

¹³ Uchwała nr 214 Rządu Republiki Słowackiej z dnia 5 kwietnia 1993 r. o powołaniu Rady Rządu Republiki Słowackiej ds. Prewencji Kryminalnej.

tyzacja życia społecznego, otworzyły nowe możliwości w zakresie rozwoju przestępczości gospodarczej, a szczególnie takich jej przejawów jak korupcja, oszustwa podatkowe, celne, kredytowe, przenikanie rodzimych i zagranicznych zorganizowanych grup przestępczych do legalnego, krajowego sektora biznesu i finansów oraz legalizowanie środków pieniężnych pochodzących z przestępstw, a także innych deliktów w branży bankowej.

Wychodząc naprzeciw sytuacji zagrażającej bezpieczeństwu wewnętrznemu państwa, Rząd Republiki Słowackiej przyjął w dn. 21 marca 1995 r. Uchwałę nr 128 wdrażającą program zwalczania korupcji, pod nazwą „Czyste ręce”. Jednocześnie w miejsce odwołanej Rady ds. Prewencji Kryminalnej, powołano nowe ciało władcze pn. Rada Rządu Republiki Słowackiej ds. Zwalczania Działań Antyspołecznych. Koncepcja działania nowej Rady uległa zasadniczym zmianom, w porównaniu do doktryny realizowanej w latach poprzednich. Statut Rady ds. zwalczania działań antyspołecznych, nie zawierał już zapisu wskazującego na jej wiodącą, koordynacyjną rolę w zakresie przygotowania i realizacji ogólnokrajowego programu prewencji kryminalnej. Rolę Rady ograniczono do podejmowania inicjatyw inspekcyjnych wobec innych podmiotów administracji państwowej i samorządowej, które ustawowo były zobligowane do działań skorelowanych z problematyką ujętą w programie „Czyste ręce”.

W wyniku zmian wprowadzonych w 1995 r., na pierwszym miejscu w klasyfikacji najniebezpieczniejszych zjawisk niedostosowania społecznego, ujęto produkcję, handel i uzależnienie od narkotyków¹⁴. Pełnię plenipotencji dyspozycyjnych w zapobieganiu i zwalczaniu tej formy patologii społecznej, powierzono nowo powołanej Komisji Ministrów ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Pokładane w Radzie ds. Zwalczania Działań Antyspołecznych nadzieje, na skuteczniejsze zapobieganie i zwalczanie patologii społecznych nie spełniły się. Rada, pomimo posiadanych instrumentów nadzorczych, prewencyjnych i represyjnych, nie zdołała zreorganizować doktryn postępowania wobec zjawisk niedostosowania społecznego, przyjętych w działaniach podmiotów słowackiego systemu bezpieczeństwa wewnętrznego. Praktyka

¹⁴ M. Lisoň, *Drogová kriminalita – možnosti jej kontroly PZ*, Bratislava 2003, s. 8-15.

wskazała, że funkcjonowanie Rady ma poważne ograniczenia natury praktycznej, a formuła jej strategii szybko się wyczerpała, uniemożliwiając tym samym skuteczną realizację działań w obszarze prewencji kryminalnej.

Wskutek negatywnych doświadczeń, jakie wyniesiono z okresu działalności Rady ds. Zwalczania Działań Antyspołecznych, powrócono do pierwotnej koncepcji zwalczania patologii społecznych. Została odtworzona Rada Rządu Republiki Słowackiej ds. Prewencji Kryminalnej, a w nowym statucie zdefiniowano jej koordynacyjną, inicjatywną oraz doradczą rolę, jako wiodącego organu państwowego w zakresie zapobiegania zjawiskom społecznym, związanym z zachowaniem się jednostek lub grup społecznych niezgodnym z obowiązującymi wartościami słowackiej kultury. Rekonstrukcja Rady ds. Prewencji Kryminalnej, wytworzyła warunki organizacyjne umożliwiające podejmowanie wieloletnich, cyklicznych działań profilaktyczno-kontrolnych mających za zadanie ograniczyć, a w dalszej konsekwencji zredukować zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego na Słowacji, których źródłem były dysfunkcjonalne zachowania społeczne.

Fundament podejmowanych przez Radę inicjatyw, stanowi „Narodowa strategia prewencji kryminalnej”, która jako dokument wiążący wszystkie podmioty administracji państwowej i samorządowej, jest uchwalana na okres 3-4 lat¹⁵.

Radę ds. Prewencji Kryminalnej, na której czele stoi jej przewodniczący – Minister Spraw Wewnętrznych, tworzą przedstawiciele centralnych oraz naczelných organów administracji państwowej, reprezentanci samorządów lokalnych zrzeszonych w związku miast i gmin, pełnomocnicy Krajowego Stowarzyszenia Przedsiębiorców, przedstawiciele Słowackiej Asocjacji Ubezpieczycieli, osoby reprezentujące organizacje i stowarzyszenia pomocy społecznej, pracownicy jednostek samorządu terytorialnego, a także przedstawiciele wybranych instytucji naukowo-badawczych. Funkcję zastępcy przewodniczącego pełni Minister Sprawiedliwości. Jednostką wykonawczą Rady jest Sekretariat

¹⁵ Zob. np. „Narodowa Strategia Prewencji Kryminalnej na lata 2012-2015”. Źródło: Uchwała nr 807 Rządu Republiki Słowackiej z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawie projektu strategii prewencji kryminalnej i przeciwdziałania zachowaniom antyspołecznym (Dz. Urz. nr 40458/2011).

Rady, który jako komórka organizacyjna jest umiejscowiony w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Organy administracji państwowej powołują komisje ds. prewencji, które stanowią ciała doradcze aparatu rządowej administracji zespolonej w województwie (wojewody, starosty). W razie potrzeby, takie komisje mogą zostać utworzone również na poziomie miast i gmin.

W realiach Republiki Słowackiej funkcjonuje trójstopniowy system prewencji kryminalnej, który obejmuje¹⁶:

- poziom krajowy,
- poziom regionalny,
- poziom lokalny.

Prewencja kryminalna na poziomie krajowym

W ramach systemu prewencji kryminalnej na poziomie krajowym, realizowane są przede wszystkim zadania:

- legislacyjne, polegające na opracowaniu norm prawnych i innych dokumentów zawierających dyspozycje natury jurydycznej, w zakresie wszelkich zagadnień skorelowanych z pojęciem prewencji kryminalnej. Przygotowywanie do wdrożenia w ramach procedury ustawodawczej, aktów prawnych i związkowych, odnoszących się do problematyki zapobiegania i zwalczania zjawisk niedostosowania społecznego,
- koncepcyjne, których podstawową rolą jest formułowanie obowiązujących zasad i nakreślanie nowych obszarów oddziaływania kreowanej polityki w zakresie działań prewencyjnych. Doktryna działań prewencyjnych wspólnie z polityką karną tworzą politykę kryminalną, stanowiącą podsystem realizowanej polityki bezpieczeństwa państwa. W odróżnieniu od polityki karnej, która reprezentuje defensywną strategię kontroli przestępczości, a jej zasadnicze założenia koncentrują się na działaniach o represyjnym charakterze (zorientowanych na delikty które już za-

¹⁶ Rada Rządu Republiki Słowackiej ds. Prewencji Kryminalnej „Narodowa strategia prewencji kryminalnej w Republice Słowackiej”, Bratysława 2003, s. 15.

istniały), polityka w zakresie działań prewencyjnych odnosi się do przyszłości i wyraża ofensywny aspekt kontroli przestępczości, którego istota polega na przeciwdziałaniu czynom zabronionym przy wykorzystaniu metod i form z obszaru tzw. miękkiej profilaktyki (nieretorsyjnych). Najczęstszym przejawem realizacji działań w ramach prac koncepcyjnych, są wdrażane projekty i programy profilaktyczne, skierowane zarówno do szerokiego jak i wąskiego grona odbiorców,

- koordynacyjne, polegające na hierarchizacji oraz zsynchronizowaniu czasowo-przestrzennym programów profilaktycznych o zasięgu ogólnokrajowym, a także oddolnych inicjatyw, koncepcji i strategii zapobiegania przestępczości, czym zajmuje się specjalny zespół ekspertów-koordynatorów. Koordynowane są również zadania wynikające z międzynarodowych zobowiązań Republiki Słowackiej w zakresie prewencji kryminalnej,
- wsparcia finansowego, polegającego na racjonalnym i efektywnym podziale posiadanych środków pieniężnych, wobec inicjatyw profilaktycznych stanowiących reakcję na pojawiające się lokalnie i regionalnie formy patologii społecznych, które podejmowane są na różnych szczeblach i przez dowolne podmioty. W szczególności wspierane są akcje, kampanie i programy prewencyjne, wykazujące się dużą elastycznością środowiska odbiorców i podejmowanych obszarów tematycznych, przy jednoczesnym zachowaniu aktualności swoich zasadniczych założeń. Aspirujące do uzyskania dotacji działania, muszą być tożsame z kluczowymi założeniami krajowej polityki w zakresie działań prewencyjnych,
- doradczo-informacyjne i kreujące, w zakresie obsługi fachowych służb i podmiotów krajowego systemu prewencji kryminalnej oraz tworzenia nowych poza systemowych struktur na rzecz zapobiegania patologiom społecznym, w innych państwowych, samorządowych i społecznych instytucjach działających na rzecz szeroko pojętego bezpieczeństwa publicznego,

- edukacyjne, dotyczące przede wszystkim realizacji szkoleń w zakresie problematyki prewencji kryminalnej i prowadzenia doskonalenia zawodowego, dla przedstawicieli dziedzin zaliczanych do innych obszarów życia społecznego np. ekspertów z zakresu ochrony cywilnej, ochrony przeciwpożarowej, szkolnictwa, opieki społecznej, opieki zdrowotnej.

Podmiotami systemu prewencji kryminalnej na poziomie krajowym są: parlament, rząd, konstytucyjne organy doradcze oraz inne instytucje posiadające władcze plenipotencje.

Na poziomie ministerialnym w zakresie działań z obszaru prewencji kryminalnej, są realizowane zadania w analogicznym porządku jak w przypadku inicjatyw rządowych, choć ich wymiar jest dostosowany do faktycznych potrzeb i możliwości danego urzędu administracji rządowej. Na tym szczeblu omawianą problematyką zajmują się wydzielone komórki organizacyjne, umiejscowione w strukturach danego ministerstwa.

Wachlarz inicjatyw prewencyjnych uzupełniają także akcje, programy i kampanie profilaktyczne organizowane przez inne instytucje administracji państwowej i samorządowej, które na potrzeby podejmowanych działań tworzą w swoich strukturach wyspecjalizowane agendy czy jednostki i komórki organizacyjne.

Do zadań rządu jako komponentu słowackiego systemu prewencji kryminalnej, należy m.in. aprobowanie do dalszego procedowania nowych koncepcyjnych rozwiązań zwalczania przestępczości i przeciwdziałania patologiom społecznym, zatwierdzanie strategii prewencji kryminalnej, jako podstawowego dokumentu konkretyzującego zadania państwa i jego podmiotów na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa publicznego. Strategia zawiera założone do osiągnięcia kluczowe cele, przy uwzględnieniu określonego uprzednio dla nich horyzontu czasowego, priorytety i etapy oraz sposoby ich realizacji. Ponadto na posiedzeniach rządu są omawiane wyniki działań podejmowanych w ramach systemu prewencji kryminalnej i zatwierdzane roczne sprawozdania z tych przedsięwzięć¹⁷.

¹⁷ Ustawa nr 583 z dn. 3 grudnia 2008 r. o prewencji kryminalnej i innych działaniach o charakterze antyspołecznym (Zbiór Ustaw nr 202 z dn. 20.12.2008, s. 5018).

System prewencji kryminalnej na poziomie regionalnym

System prewencji kryminalnej zlokalizowany na poziomie regionalnym jest oparty o podział administracyjny (województwa, powiaty) lub samorządowe jednostki podziału terytorialnego. Istnieją regiony, w których połączone podmioty administracji publicznej i samorządy lokalne, kolegialnie realizują zadania wynikające z „Narodowej strategii prewencji kryminalnej” na rzecz wspólnego dobra mieszkańców.

Regionalnymi elementami systemu prewencji są właściwe terenowo podmioty administracji państwowej lub samorządowej, a także ich lokalne agendy powołane do realizacji ściśle określonych zadań w zakresie bezpieczeństwa publicznego. Status urzędu regionalnego mają również podmioty zlokalizowane na szczeblu centralnym aparatu państwowego, ale tylko w przypadku wykonywania przez nie zadań prewencyjnych przyporządkowanych konkretnemu regionowi¹⁸.

Współpraca zarówno w wymiarze lokalnym jak i ponad regionalna, stanowi znak współczesnych czasów, ponieważ granice administracyjne nie stanowią żadnych barier zapobiegających rozprzestrzenianiu się patologii społecznych. Aby efektywnie przeciwdziałać wszelkim formom niedostosowania społecznego, należy posiadać o tych zjawiskach jak najszerszą wiedzę, w tym informacje o przyczynach i skutkach ich zaistnienia, mechanizmach je warunkujących oraz przesłankach, które mogą świadczyć, że dane zagadnienie może zaistnieć na określonym terenie w bliższej lub dalszej przyszłości. Ponadto doświadczenia wielokrotnie wypracowane na zasadzie prób i błędów, którymi dysponują regiony nawiedzone już w przeszłości patologiami dopiero pojawiającymi się na innym zagrożonym terenie, mogą stanowić nieocenioną pomoc w efektywnym zwalczaniu wszelkich zjawisk niedostosowania społecznego.

Pracę biur regionalnych koordynujących zwalczanie patologii społecznych, nadzoruje Rządowa Rada ds. Prewencji Kryminalnej. Na czele biura stoi Koordynator regionalny. Biuro regionalne

¹⁸ M. Ondicová, S. Uhrin, *Prevenca kriminality*, Plzeň 2012, s. 43.

umiejscowione jest w strukturach urzędów wojewódzkich, a jego pracownicy współtworzą strategię działań prewencyjnych, profilaktycznych i edukacyjno-informacyjnych, które w swoich założeniach odpowiadają specyfice danego regionu. Co roku z działań wykonywanych w ramach prewencji kryminalnej na terenie danego regionu, biuro regionalne sporządza sprawozdanie, z którym zapoznają się członkowie Rządowej Rady. Do obszaru zainteresowań biur regionalnych ds. prewencji kryminalnej i podległych im komórek wykonawczych, należą zagadnienia związane z szeroko pojętą przestępczością i innymi deliktami oraz wszelkie przejawy zachowań antyspołecznych, które są identyfikowane i analizowane, a następnie zwalczane przy wykorzystaniu dostępnych instrumentów prawnych, społecznych i ekonomicznych. Na szczeblu regionalnym przeprowadza się również wstępną analizę projektów (autorstwa lokalnych podmiotów), które dotyczą akcji, kampanii i programów profilaktycznych, proponowanych – po uzyskaniu akceptacji Rady i dzięki jej dotacjom, do wdrożenia na danym terenie.

Biuro regionalne ds. prewencji kryminalnej za pośrednictwem swojego głównego przedstawiciela – Koordynatora regionalnego, sprawuje merytoryczny nadzór nad działaniami podejmowanymi przez inne jednostki organizacyjne samorządów lokalnych, funkcjonujące na terenie danego województwa czy regionu.

Zadania systemu prewencji kryminalnej na poziomie lokalnym

Najniższym poziomem słowackiego systemu prewencji kryminalnej, objęte są przy uwzględnieniu kryteriów prawno-administracyjnych i ludnościowych tereny miast, gmin albo ich części np. dzielnice, osiedla, sołectwa.

Właściwymi organami, którym powierzono na tym obszarze zadania w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania zjawiskom niedostosowania społecznego, są terenowe podmioty administracji samorządowej, a także inne lokalne placówki, powołane do wykonywania zadań na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców. Skład instytucji systemu prewencji uzupełniają również jednostki i ko-

mórki organizacyjne państwowych grup dyspozycyjnych np. komisariaty Korpusu Policji, filie stowarzyszeń pomocy społecznej czy innych organizacji pożytku publicznego, itp.

Działania realizowane w ramach strategii prewencji kryminalnej na poziomie lokalnym mają swoją specyfikę. Zauważalna jest od wielu lat wyższa efektywność działań profilaktycznych podejmowanych na tym szczeblu, ale ta skuteczność wynika ze spełnienia wielu określonych warunków. Należy do nich zaliczyć na przykład brak anonimowości pośród podmiotów, na które profilaktyka ma oddziaływać. W mniejszych skupiskach ludzkich, obowiązujące normy prawne są przestrzegane o wiele bardziej rygorystycznie, aniżeli ma to miejsce w dużych aglomeracjach miejskich. Bowiem łamanie ustalonego i powszechnie akceptowanego porządku przynosi konsekwencje, które są w swej istocie bardziej dolegliwe i realnie odczuwalne dla wszystkich członków danej mniejszości. Małe zbiorowości są w stanie wygenerować dyspozycje natury legislatywnej, utrzymane np. w tonie rozkazująco-nakazowym, które są niejako „szyte na miarę” wobec zidentyfikowanych zjawisk o pejoratywnej społecznie proveniencji.

Podejmowane w ramach miast i gmin inicjatywy mają charakter kompleksowy, ponieważ nie ograniczają się tylko do prewencji sytuacyjnej, która niejako z definicji jest związana z określonym, pejoratywnym zjawiskiem zachodzącym w konkretnym czasie i przestrzeni. Działania prewencyjne na poziomie lokalnym, obejmują również zagadnienia z zakresu profilaktyki społecznej i kształtują postawy antywiktyimizacyjne.

Wszystkie projekty profilaktyczne powinny być realizowane na każdym etapie działań prewencyjnych tj. w fazie prewencji podstawowej (pierwszorzędowa), prewencji wtórnej (drugorzędowa) oraz prewencji naprawczej (trzeciorzędowa)¹⁹.

¹⁹ Prewencja podstawowa (pierwszorzędowa), koncentruje się przede wszystkim na działaniach i inicjatywach o charakterze wychowawczym, edukacyjnym, organizacji czasu wolnego, a także przedsięwzięciach doradczych, kierowanych do ogółu społeczeństwa. To inspirowanie obywateli do podejmowania starań na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i na nieco szerszej płaszczyźnie, tj. w społecznościach lokalnych (najbliższym otoczeniu). W ramach pierwszorzędowego oddziaływania wychowawczo-edukacyjnego, szczególną uwagę poświęca się dzieciom i młodzieży (np. w zakresie organizacji czasu wolnego czy swobodnego dostępu do infrastruktury).

Poszczególne stadia działań zapobiegawczych pierwszo-, drugo- i trzeciorzędowych są realizowane we wszystkich trzech obszarach oddziaływania profilaktycznego tj. prewencji społecznej, sytuacyjnej oraz wiktyimizacyjnej²⁰.

ry umożliwiające uprawianie dowolnych form aktywności fizycznej, w tym sportu). Podstawowym obszarem oddziaływania tej formy prewencji jest rodzina, środowisko szkolne oraz wspólnota lokalna. Prewencja wtórna (drugorzędowa) skupia się na osobach posiadających cechy i predyspozycje wiktyimizacyjne oraz podmiotach indywidualnych narażonych na sprawstwo czynu zabronionego. Obszarem zainteresowania prewencji drugorzędowej są również jednostki z tzw. grup ryzyka społecznego (m.in. objęte systemem pomocy socjalnej państwa, osoby pochodzące z rodzin niewydolnych wychowawczo lub rodzin dysfunkcyjnych), a także osoby zagrożone lub już doświadczające różnych form patologii społecznych (np. uzależnienie od alkoholu, narkotyków, hazardu, ofiary fizycznego i psychicznego znęcania się, wagarowanie, wandalizm, konflikty między etniczne, długotrwałe bezrobocie) oraz ludzie narażeni na inne skutki zjawisk o kryminogennym charakterze. Odbiorcami działań profilaktycznych, podejmowanych w ramach prewencji wtórnej są zarówno potencjalne ofiary jak i potencjalni sprawcy przestępstw. Prewencja naprawcza (trzeciorzędowa) koncentruje się na osobach, które już doświadczyły przestępstwa i to zarówno w charakterze ofiary jak i sprawcy. Podejmowane działania mają na celu przeciwdziałać powtarzaniu się sytuacji, w których podmiot oddziaływania prewencyjnego ponownie mógłby stać się pokrzywdzonym (wtórna wiktyimizacja) lub powrócić do przestępstwa (zapobieganie recydywie). Ponadto zamierzeniem wszelkich inicjatyw tej fazy działań prewencyjnych, jest pielęgnacja dorobku wcześniejszych interwencji, w tym wielopłaszczyznowego kontynuowania resocjalizacji oraz rekonstrukcji dysfunkcyjnego środowiska społecznego. Profilaktyka jest skierowana do ofiar i sprawców deliktów, a jej główne założenia opierają się na zapewnieniu efektywnej reintegracji społecznej podmiotów, na które oddziałują m.in. w postaci udzielenia pomocy psychiatrycznej, psychologicznej, w ramach opieki zdrowotnej, pośrednictwo pracy – w tym przekwalifikowanie, poradnictwo socjalne i rodzinne, pomoc w uzyskaniu lokalu mieszkalnego, itd.). Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ustawy nr 583 z dn. 3 grudnia 2008 r. o prewencji kryminalnej i innych działaniach o charakterze antyspołecznym.

²⁰ Obszarem oddziaływania prewencji społecznej są wszystkie zidentyfikowane przejawy działań niezgodnych z obowiązującymi normami prawnymi. To podejmowanie inicjatyw mających na celu przeciwdziałanie wszelkim czynom zabronionym, zarówno przestępstwom jak i wykroczeniom, a także zapobieganie faktorom warunkującym występowanie zjawisk niedostosowania społecznego. Działania te mają za zadanie wpływać na proces socjalizacji i integracji społecznej, a ich głównym celem jest zmiana niekorzystnych warunków społecznych i gospodarczych, które są postrzegane za najważniejsze przyczyny występowania deliktów. W ramach prewencji społecznej tworzone są akcje, kampanie i programy profilaktyczne skierowane do ogółu społeczeństwa, w tym do wszystkich grup wiekowych. Inicjatywy są skoncentrowane na jednostkach i grupach wykluczonych z udziału w życiu społecznym, a także kierowane do rodzin, dzieci i młodzieży, osób objętych opieką penitencjarną i postpenitencjarną. Prewencja sytuacyjna jest zorientowana na zapobieganie przestępczości, ochronę porządku publicznego, zdrowia, życia i mienia podmiotów jej oddziaływania. W działaniach podejmowanych w ramach tego obszaru przyjmuje się założenia,

Zaletą działań profilaktycznych podejmowanych na poziomie lokalnym jest fakt, że partycypowaniem w nich są zainteresowane nie tylko miejscowe organy samorządowe oraz agendy instytucji rządowych, ale również okoliczne podmioty i przedsiębiorstwa prywatne, a także stowarzyszenia społeczności lokalnych. Uzyskiwane efekty są odczuwalne nie tylko w postaci spadku realnej przestępczości, co potwierdzają statystyki, ale również przynoszą inne niewymierne korzyści, jak np. zmiana postaw obywateli w podejściu do własnego bezpieczeństwa, wzrost poczucia bezpieczeństwa w miejscu swojego zamieszkania, pogłębienie współpracy mieszkańców z instytucjami państwowymi, samorządowymi działającymi w miejscu ich zamieszkania czy zintensyfikowanie wzajemnych relacji sąsiedzkich, a także kształtowanie bilateralnej odpowiedzialności (mieszkańców i organów) za poziom bezpieczeństwa na własnym terenie.

Te pozytywne następstwa o społeczno-psychologicznym charakterze nie odnoszą się tylko do okresu i zbiorowości, do których były pierwotnie kierowane działania profilaktyczne, ale w dłuższej perspektywie mają również realny, szerszy wpływ na całe lokalne społeczeństwo. Aby uzyskać najwyższą efektywność inicjatyw mających przeciwdziałać patologiom społecznym na rodzimym terenie, podmioty lokalnego systemu prewencji kryminalnej muszą wytworzyć określone warunki, w tym:

- zapewnić adekwatną do potrzeb, wykwalifikowaną kadre ekspertów posiadających bogate doświadczenia w zakresie podejmowanej problematyki, a także w sposób właściwy m.in. pod względem metodycznym i organizacyjnym, przy-

że konkretne rodzaje przestępstw występują w określonych przedziałach czasowych, miejscach i przy towarzyszeniu im specyficznych okoliczności. Za pomocą środków ochrony fizycznej i technicznej, podejmowane są działania zmierzające do zminimalizowania warunków i sytuacji o kryminogennym charakterze. W ramach prewencji sytuacyjnej, najefektywniejsze są działania podejmowane w zakresie zapobiegania przestępstwom przeciwko mieniu. Prewencja wiktymizacyjna opiera się na koncepcji propagowania bezpiecznych zachowań, szczególnie w odniesieniu do różnych sytuacji i zagrożeń kryminalnych, a jej zasadniczy nurt stanowi przygotowanie psychiczne potencjalnych ofiar deliktów. Ponadto realizowane są inicjatywy, kierowane zarówno do podmiotów indywidualnych jak i grup społecznych w postaci m.in. doradztwa prawnego, wsparcia psychologicznego i opieki zdrowotnej, kursów samoobrony oraz propagowania nowoczesnych środków technicznych służących do ochrony osobistej. Źródło: Opracowanie własne.

gotować do wdrożenia programy profilaktyczne, koordynować przebieg oraz dokonać ich oceny sumarycznej i analizy krytycznej;

- uzyskać wsparcie podmiotów administracji państwowej i samorządowej wyższego szczebla, nie tylko w zakresie implementacji nowych regulacji prawnych, czy propozycji pilotażowych programów profilaktycznych, ale także w kwestii wsparcia materialnego (finansowego, rzeczowego).

To co jest bardzo charakterystyczne dla systemu prewencji kryminalnej realizowanej na szczeblu lokalnym to fakt, że wszystkie działania są podporządkowane konkretnej zbiorowości i uwzględniają jej bieżące potrzeby, ponieważ dotyczą najbliższego otoczenia, domu, szkoły, miejsca pracy i odpoczynku oraz innych miejsc, w których członkowie danej społeczności funkcjonują, a meritum tej problematyki jest dostrzegane w wielu krajach²¹.

Narodowa strategia prewencji kryminalnej na lata 2012–2015. Zarys

Rząd Republiki Słowackiej przyjął „Narodową strategię prewencji kryminalnej na lata 2012-2015”, która w swych założeniach zarówno odnosi się do uprzednio realizowanych działań profilaktycznych, w wielu przypadkach stanowiąc naturalną ich kontynuację, jak również wyznacza nowe kierunki rozwoju inicjatyw, zmierzających do przeciwdziałania i zwalczania skutków występowania zjawisk niedostosowania społecznego na terenie kraju.

Biorąc pod uwagę dynamizm życia społecznego, który jest udziałem każdego nowoczesnego organizmu państwowego i pojawiające się intensywne zmiany na wielu płaszczyznach funkcjonowania państwa, nowa strategia została oparta na priorytetach w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości, wychodząc naprzeciw potrzebom obywateli.

²¹ R. Svatoš, *Kriminologie*, Plzeň 2012, s. 86-87.

Krajowe doświadczenia uzyskane w wyniku wielu lat pracy na polu prewencji kryminalnej, a także oczekiwania i zalecenia międzynarodowych organizacji zajmujących się zapobieganiem przestępczości, wygenerowały problemy i obszary, w których trzeba podjąć nowe inicjatywy o prewencyjnym charakterze.

Priorytety nie są jedynymi elementami strategii prewencji kryminalnej, niemniej stanowią jej najważniejszą część i należy do nich zaliczyć takie zagadnienia jak:

- dążenie do ograniczenia wzrostu przestępczości oraz występowania innych patologii społecznych, a także modyfikacja ich ciężaru gatunkowego – stopnia dolegliwości społecznej;
- poprawa stanu bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i lokalnym;
- eliminacja zjawisk niedostosowania społecznego w grupach wysokiego ryzyka (w wymiarze indywidualnym zjawiska negatywne związane z fizycznym bytem jednostki; w wymiarze zbiorowym zjawiska negatywne związane np. z życiem rodziny);
- zwalczanie wszelkich przejawów promowania przez media pozytywnego wizerunku czynów i zachowań antyspołecznych, bezprawnych lub innych spenalizowanych działań oraz sposobu postępowania, które zarówno z prawnego jak i społecznego punktu widzenia są nieakceptowane przez ogół obywateli kraju.

W wybranych ministerstwach funkcjonują zespoły ludzkie, którym powierzono realizację kompleksowych lub częściowych zadań, w ramach ustalonych priorytetów systemu prewencji kryminalnej.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych podejmuje w obszarze działań prewencyjnych przedsięwzięcia polegające m.in. na inicjowaniu i podtrzymywaniu dialogu społecznego (dwustronnego, wielostronnego) w zakresie wspólnego przeciwdziałania i zapobiegania, wszelkim zidentyfikowanym zjawiskom patologicznym i to na wszystkich poziomach zarządzania tego urzędu. Organ ten jest odpowiedzialny za realizację szkoleń specjalistycznych dla pracowników administracji państwowej i samorządowej oraz organizacji społecznych czy podmiotów pożytku publicznego, które

funkcjonują w krajowym systemie prewencji kryminalnej. MSW współpracuje z innymi podmiotami z kraju i z zagranicy, w zakresie przygotowania, realizacji i weryfikowania efektywności planowanych, wdrażanych czy kontynuowanych programów profilaktycznych.

Ministerstwo Sprawiedliwości współpracuje z organami (komisjami) pomocniczymi Organizacji Narodów Zjednoczonych, zarówno w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości, jak i wspólnej polityki karnej. Uwzględniając istotne aspekty prewencji wymierzonej wobec specyficznych form przestępczości, zapewnia właściwy poziom szkolenia i doskonalenia zawodowego sędziów i asesorów sądowych oraz wzmacnia poziom bezpieczeństwa biernego i czynnego w jednostkach penitencjarnych.

Ministerstwo Pracy, Opieki Społecznej i Rodziny w ramach szeroko pojętej prewencji kryminalnej, realizuje m.in. wytyczne wynikające z „Narodowego programu pomocy dzieciom”, a także inicjuje projekty integracyjne skierowane do mniejszości romskich. Ponadto organ ten podejmuje działania prewencyjne zmierzające do zapobiegania przemocy w rodzinie, w tym wykonuje zadania wynikające z „Narodowego programu zapobiegania przemocy wobec kobiet”. Ministerstwo wdraża również szereg projektów, zmierzających do efektywnego przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony praw kobiet i dzieci, które są najbardziej zagrożonych tą formą patologii społecznej. Pracownicy ministerstwa zajmują się doradztwem zawodowym oraz szkoleniami specjalistycznymi skierowanymi przede wszystkim do pracowników socjalnych, którzy w swojej codziennej pracy mają do czynienia z różnymi formami dewiacji społecznych. Ponadto poszczególne komórki organizacyjne resortu, inicjują w ramach wsparcia terenowej pracy socjalnej, projekty zorientowane na zapobieganie konsumpcji narkotyków oraz innych środków odurzających i psychotropowych, a także działają na rzecz ograniczenia przestępczości polegającej na wykorzystywaniu i znęcaniu się na dziećmi. W zakresie funkcji społecznej, stanowiącej komponent krajowej polityki zatrudnienia, Ministerstwo Pracy, Opieki Społecznej i Rodziny realizuje za pomocą posiadanych instrumentów wykonawczych, działania w ramach aktywnej polityki rynku pracy. Inicjatywy te zmierzają

do obniżenia faktycznego poziomu bezrobocia, będącego jednym z potencjalnych czynników warunkujących występowanie zjawisk niedostosowania społecznego na danym terenie.

Ministerstwo Szkolnictwa, Nauki, Badań i Sportu w ramach narodowej strategii prewencji, realizuje zadania wynikające np. z „Narodowego programu edukacji i wychowania w Republice Słowackiej”. Nacisk jest kładziony przede wszystkim na kształtowanie świadomości prawnej i społecznej, a także wskazywanie właściwych postaw moralnych. Ponadto urząd ten inicjuje programy profilaktyczne zogniskowane wokół problemów przemocy i agresji w środowisku szkolnym, a także organizuje zajęcia odbywające się w szkole lub poza jej terenem, nie będące częścią obowiązkowego programu szkolnego i mające charakter fakultatywny.

Ministerstwo Rolnictwa realizuje w ramach prewencji kryminalnej m.in. działania wynikające z polityki antynarkotkowej Unii Europejskiej, na podstawie np. „Europejskiego programu zwalczania uzależnień i handlu narkotykami”. W toku podejmowanych czynności urząd ten dostosowuje regulacje wspólnoty do bieżącej doktryny postępowania i krajowego porządku prawnego. Ponadto ministerstwo opracowuje, koordynuje i analizuje skuteczność wdrażanych działań profilaktycznych, które w zakresie merytorycznym są skupione wokół problematyki około narkotkowej. Do czynności stricte przyporządkowanych Ministerstwu Rolnictwa, które jednoznacznie charakteryzują się wydźwiękiem prewencyjnym, należy zaliczyć wszelkie działania informacyjne skoncentrowane wokół zagadnień bezpieczeństwa żywnościowego, potencjalnych epidemii pochodzenia odzwierzęcego oraz wykorzystywanie wszelkich dostępnych środków, w ramach czynności mających na celu zapewnienie lasom bezpieczeństwa i stworzenia warunków do prawidłowego wzrostu i rozwoju.

Ministerstwo Środowiska Naturalnego koncentruje swoją działalność prewencyjną na obniżeniu faktycznego poziomu przestępczości w podległym sobie obszarze kompetencyjnym, poprzez efektywniejsze rozmieszczanie i zarządzanie podległymi formacjami mundurowymi (np. straż ochrony przyrody) oraz udoskonalanie na terenach parków narodowych i na obszarach chronionego krajobrazu, systemu infrastruktury informacyjnej.

Ministerstwo Transportu, Poczty i Telekomunikacji wdraża na wielu płaszczyznach swojej aktywności, systemowe rozwiązania mające na celu poprawę aktualnego stanu bezpieczeństwa, w podległym ustawowo obszarze działań. Urząd ten kładzie bardzo duży nacisk na szkolenie swoich pracowników, jak i osób zatrudnionych w firmach kooperujących ze spółkami skarbu państwa, których działalność koncentruje się wokół bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz obsługi teleinformatycznej kraju.

Ministerstwo Budownictwa i Rozwoju Regionalnego pośród działań kontrolnych, wkomponowanych w sferę zadań prewencyjnych, wykonuje m.in. inspekcje wydzierżawianych obiektów mieszkalnych i handlowych oraz zakładów produkcyjnych, które stanowią własność skarbu państwa, pod kątem właściwego ich użytkowania, zgodnie z obowiązującym prawem oraz innymi regulacjami legislacyjnymi. W zakresie postępowań konkursowych na stanowiska w spółkach skarbu państwa, ministerstwo wykorzystuje najlepsze rozwiązania z obszaru zarządzania zasobami ludzkimi oraz stosuje najwyższe normy, obowiązujące współcześnie w etyce biznesu. Ponadto działania nadzorczo-kontrolne ministerstwa, dotyczą również rozdysponowywania środków budżetowych oraz dotacji celowych pochodzących ze źródeł zewnętrznych np. fundusze unijne, w tym wsparcia finansowego asygnowanego na konkretne projekty. Wspecjalizowane komórki organizacyjne ministerstwa, prowadzą czynności wyjaśniające wszelkich pojawiających się informacji (nawet anonimowych), dotyczących nieprawidłowości przy zarządzaniu mieniem i środkami publicznymi.

Ministerstwo Obrony kładzie szczególny nacisk na działania kontrolne podległych jednostek i komórek organizacyjnych, aby uniemożliwić jakiegokolwiek próby wykorzystania sprzętu wojskowego do innych działań (np. terrorystycznych), niż te przyporządkowane konstytucyjnie i ustawowo Siłom Zbrojnym Republiki Słowackiej. Ponadto prowadzone są intensywne działania profilaktyczne i edukacyjne, skierowane do żołnierzy i pracowników korpusu cywilnego, mające na celu zapobieganie przestępstwom narkotykowym i kryminalnym na terenie wojskowym. Ministerstwo Obrony współuczestniczy w budowie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa państwa i współpracuje z organami syste-

mu prewencji kryminalnej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Ministerstwo Kultury organizuje wiele inicjatyw profilaktyczno-edukacyjnych, których oferta jest skierowana do wszystkich grup wiekowych i zbiorowości społecznych. Ponadto w procesie szkolenia i doskonalenia zawodowego pracowników z podległych instytucji, ministerstwo kładzie szczególny nacisk na omawianie zagadnień związanych z przeciwdziałaniem i zwalczaniem zjawisk niedostosowania społecznego.

Ministerstwo Gospodarki monitoruje wykorzystywanie środków pochodzących z budżetu państwa, przez podmioty gospodarcze wchodzące w skład systemu mobilizacyjno-obronnego kraju, informuje obywateli o produktach i materiałach niebezpiecznych znajdujących się w obiegu na rynku wtórnym, a także udaremnia wszelkie próby naruszania obowiązujących norm i przepisów w zakresie państwowej gospodarki energetycznej oraz kontroluje eksploatację zasobów naturalnych republiki.

Ministerstwo Zdrowia w ramach systemu prewencji kryminalnej, ściśle współpracuje z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości oraz mediami, a także czynnie uczestniczy we wszelkich inicjatywach profilaktycznych, przede wszystkim skoncentrowanych na ochronie dzieci i kobiet przed wszelkimi formami przestępczości. Urząd ten i podległe mu podmioty są wiodącymi partnerami programów, akcji i kampanii prewencyjnych, szczególnie skierowanych przeciw wszelkim formom przestępczości narkotykowej. Szkolenia organizowane dla pracowników systemu opieki zdrowotnej, koncentrują się m.in. na zjawisku korupcji w przestrzeni publicznej, a o jakichkolwiek jej przypadkach natychmiast powiadamiane są właściwe służby.

W strategii na lata 2012-2015 przyjęto, że zakres zadań realizowanych w ramach prewencji społecznej obejmuje, m.in.:

- przekaz wiedzy poprzez inicjatywy skierowane do ogółu społeczeństwa, w tym do wszystkich kategorii wiekowych i grup społecznych, w postaci ogólnie dostępnych opracowań naukowych, raportów końcowych z prac badawczych, artykułów w powszechnie kolportowanych magazynach, a także za pośrednictwem bezpośrednich audycji radiowych i telewizyjnych, dyskusji publicznych i wykładów

- otwartych, materiałów informacyjno-promujących oraz doradztwa;
- inicjatywy wspierające rodzinę za jej zgodą i z aktywnym jej udziałem, w postaci m.in. prelekcji i dyskusji, rozmów z rodzicami, uczniami i studentami, doradztwem rodzinnym, udzielania wsparcia socjalnego i swobodnego dostępu do opieki zdrowotnej, okresowej pomocy finansowej;
 - szeroką ofertę edukacyjno-wychowawczą skierowaną do dzieci i młodzieży, realizowaną w ramach procesu uczenia się i nauczania, doradztwo indywidualne i grupowe, zorganizowane zajęcia pozalekcyjne, organizację zajęć rekreacyjno-sportowych, kursy kwalifikacyjne i doskonalenia zawodowego oraz kursy przekwalifikowujące, a także programy telewizyjne i audycje radiowe o charakterze autodydaktycznym;
 - pomoc osobom niezaradnym życiowo poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, budowę zaplecza i infrastruktury socjalno-bytowej dla osób znajdujących się w ciężkiej sytuacji życiowej, wdrażanie rozwiązań zmierzających do alternatywnego przeciwdziałania deliktom, poprawę jakości opieki socjalno-prawnej i sądowej, którą otaczane są dzieci – szczególnie te pokrzywdzone przestępstwami, wzrost liczby inicjatyw resocjalizacyjnych, skierowanych do osób odbywających karę pozbawienia wolności;
 - pomoc osobom objętym opieką postpenitencjarną m.in. w zakresie stałego doradztwa kuratorskiego, w rozwiązywaniu ważnych problemów życiowych, przy szukaniu miejsca zamieszkania i pracy;
 - pomoc grupom marginalizowanym społecznie (w tym mniejszościom narodowym i etnicznym) w zakresie zapewnienia opieki przedszkolnej i szkolnej, przy pielęgnowaniu tradycji i rozwoju własnej kultury, organizowanie kształcenia zawodowego i pomoc w znalezieniu zatrudnienia, a także wsparcie w rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych, doradztwo i opieka socjalna, inicjowanie programów profilaktycznych zaadresowanych do wąskiego grona odbiorców.

Natomiast prewencję sytuacyjną skoncentrowano przede wszystkim na działaniach polegających m.in.:

- projektowaniu bezpiecznych przestrzeni co pozwoli na osiągnięcie oczekiwanych celów (m.in. ograniczenia intruzom wstępu do jasno określonej strefy prywatności, zmniejszenie liczby aktów wandalizmu, znaczna redukcja czynów zabronionych, stworzenie środowiska nieatrakcyjnego dla intruza, napastnika np. brak miejsc umożliwiających ukrycie się, wzmocnienie tożsamości i więzi społecznej wśród mieszkańców, ograniczenie ruchu – wyciszenie ruchu, stworzenie miejsca sprzyjającemu wypoczynkowi, wzmocnienie poczucia odpowiedzialności wśród mieszkańców za dobro wspólne, zmniejszenie aktywności Policji),
- projektowaniu i wykonawstwie bezpiecznych budynków, wyposażonych m.in. w izolowane strefy wejścia posiadające drzwi i okna antywłamaniowe, nowoczesne systemy wentylacji, zabezpieczenia o charakterze stałym np. kraty, system monitoringu CCTV)²²,
- projektowaniu i wykonawstwie bezpiecznych, nowoczesnych parkingów (m.in. właściwa lokalizacja, nowatorskie samoobsługowe rozwiązania, zabezpieczenia techniczne i elektroniczne)²³,
- doświetleniu miejsc użyteczności publicznej (np. przestrzeni dla pieszych, przystanków autobusowych, wypracowywanie rozwiązań organizacyjnych oraz prawnych umożliwiających i obligujących podmioty odpowiedzialne do oświetlania wybranych przestrzeni przez całą noc),
- powoływaniu na szczeblu lokalnym, zespołów do przeprowadzenia analizy pod kątem oceny bezpieczeństwa w naj-

²² CCTV (ang. Closed Circuit Television) oznacza system telewizji funkcjonującej w układzie zamkniętym. Do zasadniczych elementów tworzących ten system należą kamery, monitory, rejestratory wizji, układy sterowania, a także urządzenia pomocnicze. Wyróżnia się kilka rodzajów obserwacji. Należą do niej identyfikacja, rozpoznanie, detekcja, kontrola tłumy. W zależności od rodzaju obserwacji stosunek obiektu do wysokości ekranu, wyrażony jest inną liczbą. J. Dworzecki, *Taktyka i Techniki Interwencji*, Gliwice 2010, s. 133.

²³ A. Veľas, *Mestské kamerové monitorovacie systémy ako prostriedok zvyšovania bezpečnosti v obciach a mestách*, [w:] *Zborník z 11. medzinárodnej vedeckej konferencie: Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí*, Žilina 2006.

bliższym otoczeniu budynków (m.in. szacowanie ryzyka wystąpienia deliktów kradzieży, zniszczenia mienia, klasyfikowanie efektywności zabezpieczeń budowlanych, np. wysokość i jakość ogrodzenia, analiza krytyczna mająca na celu zidentyfikowanie miejsc newralgicznych, umożliwiających ukrycie się przestępców, ocena odporności pożarowej elementów budynku oraz innych komponentów infrastruktury towarzyszącej np. koszy na śmieci),

- utrzymaniu w należyтым ładzie i czystości miejsc publicznych (np. identyfikacja miejsc zagrożonych wandalizmem i zwalczanie tego zjawiska, zbieranie śmieci, zapobieganie wykorzystywaniu przez bezdomnych miejsc użyteczności publicznej do nielegalnego zamieszkiwania) oraz prowadzenie ich nadzoru osobowo-technicznego (np. monitoring i działania kontrolne organizowane przez funkcjonariuszy Korpusu Policji, Policji Miejskiej/Gminnej, itp.),
- ustawicznej kontroli bezpieczeństwa i porządku publicznego np. za pomocą działań o charakterze patrolowo-interwencyjnym, pełnionych przez funkcjonariuszy państwowych i samorządowych formacji mundurowych, m.in. w centrach miast, w dużych obiektach handlowych, w miejscach gdzie gromadzą się osoby bezdomne lub korzystające z pomocy społecznej, a także osoby dopuszczające się sprawstwa czynów karalnych, itp., opiece niechronionych uczestników ruchu drogowego ze szczególnym uwzględnieniem dzieci w drodze do i ze szkoły, kontroli miejsc przebywania osób zajmujących się żebractwem, wyłączenie z użytkowania publicznego miejsc, w których dochodzi do permanentnego naruszania prawa tzw. kryminogennych sektorów.

Inicjatywy w obszarze prewencji wiktymizacyjnej skupiają się wokół:

- rozpowszechniania za pośrednictwem prasy, telewizji, radio oraz Internetu, a także lokalnych mediów i poprzez ulotki, informacji o potencjalnych zagrożeniach w obszarze bezpieczeństwa publicznego na danym terenie i możliwych formach zapobiegania tym zjawiskom, w tym przyjęciu po-

- staw umożliwiających potencjalnym ofiarom uniknięcia zagrożenia,
- organizowanie programów, szkoleń i instruktaży kierowanych do osób z grup potencjalnego ryzyka wiktymizacyjnego (potencjalnych ofiar) w tym do dzieci, kobiet, osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych,
 - identyfikowania i upubliczniania sytuacji, zjawisk o kryminogennym charakterze oraz wdrażania rozwiązań mających na celu zapobieganie takim zagrożeniom,
 - uruchamianie tzw. „gorących linii”, umożliwiających obywatelom bezpośredni kontakt z przedstawicielami administracji państwowej, samorządowej w kontekście zapobiegania i zwalczania konkretnych zjawisk niedostosowania społecznego czy innych zachowań niemieszczących się w normach prawnych i społecznych,
 - wsparcia psychologicznego, socjalnego czy w postaci porad prawnych, kierowanego do ofiar przestępstw,
 - zajęć w zakresie szkolenia i doskonalenia zawodowego dla osób, które z racji pełnienia obowiązków zawodowych, mają kontakt z ofiarami przestępstw,
 - profesjonalnego doradztwa w sytuacjach kryzysowych.

Zakończenie

Aktualna wielowymiarowość istniejących bądź potencjalnych zagrożeń, zobowiązuje każde państwo do nieustannego doskonalenia własnych działań i modyfikowania narzędzi natury prawno-organizacyjnej, wykorzystywanych w przeciwdziałaniu, rozpoznawaniu oraz wykrywaniu wszelkich deliktów²⁴. Ta sytuacja jest głównym katalizatorem występowania swego rodzaju specjalizacji organizacyjno-instytucjonalnej, w tym stosowania systemów, których poszczególne komponenty wykonują zadania w sferze szeroko pojmowanego bezpieczeństwa publicznego.

W obszarze profilaktyki społecznej wymierzonej przeciw zjawiskom niedostosowania społecznego – potocznie określanym

²⁴ J. Hrudka, D. Zámek, *Organizace a činnost policejních služeb: stav k 1.1.2012*, Praha 2012, s. 11-25.

mianem patologii, największy wkład na Słowacji mają inicjatywy podejmowane w ramach „Narodowej strategii prewencji kryminalnej”. Są one niezwykle ważnym elementem warunkującym ograniczanie przestępczości i podnoszącym wzrost poczucia bezpieczeństwa obywateli Republiki Słowackiej. Należy stwierdzić, w oparciu m.in. o dane statystyczne wskazujące na spadek przestępczości na terenie Słowacji, że takie holistyczne działania, poparte m.in. rzetelną pracą legislacyjną władzy ustawodawczej, już teraz owocują pozytywnymi, synergicznymi efektami na szeroko pojętej płaszczyźnie działań dla bezpieczeństwa.

Bibliografia

1. Bubelíni J., *Prevenia kriminality*, Bratysława 2001.
2. Dworzecki J., *Taktyka i Techniki Interwencji*, Gliwice 2010.
3. Dworzecki J., *Policja w Polsce. Wybrane zagadnienia*, Kraków 2011.
4. Hrudka J., Zámek, D., *Organizace a činnost policejních služeb: stav k 1.1.2012*, Praha 2012.
5. Kočan, Š., *História a budúcnosť inštitútu vyšetrovania v Slovenskej republike*, [w:] J. Viktoriová, J. Blatnický (red.), *Vyšetrovanie – história, súčasnosť a budúcnosť*, Zborník z vedeckej konferencie so zaslanými zahraničnými príspevkami konanej dňa 7 septembra 2012, Bratislava 2012.
6. Ondicová M., Uhrín, S., *Prevenia kriminality*, Plzeň 2012.
7. Lisoň M., *Drogová kriminalita – možnosti jej kontroly PZ*, Bratislava 2003.
8. Matis J., Hamaj, P., Martinská, M., *Sociológia armády: základy sociológie vojny a armády pre príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky*, Liptovský Mikuláš 2008.
9. Podleš D., *Bezpečnosť publiczne*, [w:] B. Wiśniewski, S. Zalewski (red.), *Bezpečnosť wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Bielsko-Biała 2006.
10. Stefański M., *Prewencyjno-edukacyjne działania Policji w systemie bezpieczeństwa publicznego*, Słupsk 2012.
11. Svatoš R., *Kriminologie*, Plzeň 2012.
12. Szeremietiew R., *Strategia narodowego bezpieczeństwa*, Warszawa 2000.
13. Veľas A., *Mestské kamerové monitorovacie systémy ako prostriedok zvyšovania bezpečnosti v obciach a mestách*, [w:] Zborník z 11. medzinárodnej vedeckej konferencie: Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí, Žilina 2006.
14. Viktoriová J., *Právne a etické aspekty vyšetrovania*, [w:] J. Viktoriová, J. Blatnický (red.), *Vyšetrovanie – história, súčasnosť a budúcnosť*, Zborník z vedeckej konferencie so zaslanými zahraničnými príspevkami konanej dňa 7 septembra 2012, Bratislava 2012.
15. Widacki J., *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*, Warszawa-Kraków 1998.

Inne źródła

1. „Narodowa strategia prewencji kryminalnej w Republice Słowackiej”, Bratysława 2003, wyd. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.
2. Ustawa nr 583 z dn. 3 grudnia 2008 r. o prewencji kryminalnej i innych działaniach o charakterze antyspołecznym (Zbiór Ustaw nr 202 z dn. 20.12.2008, s. 5018).
3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 179, poz. 1065).
4. Uchwała nr 214 Rządu Republiki Słowackiej z dnia 5 kwietnia 1993 r. o powołaniu Rady Rządu Republiki Słowackiej ds. Prewencji Kryminalnej.
5. Uchwała nr 807 Rządu Republiki Słowackiej z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawie projektu strategii prewencji kryminalnej i przeciwdziałania zachowaniom antyspołecznym (Dz. Urz. nr 40458/2011).
6. Metodika přípravy komplexného súčinnostného programu prevence kriminality na miestní úrovni, www.mvcr.cz